

RECENZJA

Paradygmat bezpieczeństwa dworców kolejowych, Jerzy Trocha¹

EWA JAKUBIAK

Akademia Łomżyńska

 <https://orcid.org/0000-0002-7849-2880>

Zagrożenia na dworcach kolejowych obejmują wiele aspektów bezpieczeństwa. Dworce kolejowe mogą być celem ataków terrorystycznych, takich jak zamachy bombowe, strzelaniny czy inne formy przemocy, które zagrażają zdrowiu i życiu pasażerów. Zagrożenie dla bezpieczeństwa podróżnych mogą stanowić także kradzieże, oszustwa oraz agresywne zachowania ze strony innych ludzi. Do niebezpiecznych sytuacji mogą prowadzić również awarie, w tym problemy z infrastrukturą, np. uszkodzenia torów, awarie systemów elektrycznych, problemy z sygnalizacją.

Dla służb zapewnienie bezpieczeństwa na dworcach kolejowych wiąże się z wyzwaniami i problemami, które mogą wpływać na skuteczność działań ochronnych. Duża liczba podróżnych, zwłaszcza w godzinach szczytu, utrudnia monitorowanie sytuacji oraz kontrolowanie potencjalnych

¹ J. Trocha, *Paradygmat bezpieczeństwa dworców kolejowych*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2025, 200 s.

zagrożeń. Efektywność działań ochronnych może być ograniczona także z powodu braku przystosowania niektórych dworców do nowoczesnych standardów bezpieczeństwa.

Dworce kolejowe odgrywają kluczową rolę w systemie transportu publicznego, stanowią ważne węzły komunikacyjne. Zazwyczaj są zlokalizowane w centrach miast lub w miejscach strategicznych, co ułatwia dostęp do innych środków transportu, takich jak autobusy, tramwaje czy taksówki. Charakteryzują się różnorodnością architektoniczną – są wśród nich zarówno zabytkowe dworce, jak i nowoczesne obiekty, które mają funkcjonalny design i są dostosowane do potrzeb współczesnych podróżnych.

Pierwsza linia kolejowa w Polsce, łącząca Wrocław z Oławą, została uruchomiona w 1842 r. W drugiej połowie XIX w. transport kolejowy rozwijał się dynamicznie. Połączono różne regiony Polski, co ułatwiło przewóz towarów oraz ludzi. W okresie PRL kolej była dominującym środkiem transportu. Nastąpił wtedy rozwój sieci kolejowej. Z biegiem lat infrastruktura zaczęła jednak wymagać modernizacji. Liberalizacja rynku transportowego po 1989 r. przyczyniła się do wprowadzenia konkurencji w sektorze kolejowym i unowocześnienia infrastruktury².

Wiele dworców kolejowych można zaklasyfikować jako miejsca zatłoczone, a zatem mogą one stanowić potencjalne cele dla terrorystów. Sieci kolejowe są łatwo dostępne i często słabo zabezpieczone. Nawet niewielki incydent może spowodować zakłócenia zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Ataki mogą odebrać poczucie bezpieczeństwa i stworzyć atmosferę strachu. Tak się zdarzało np. po zamachach bombowych w pociągach w Madrycie w 2004 r., w których zginęły 192 osoby, a ponad 2000 zostało rannych³. Rok później w zamachach bombowych w autobusach i metrze w Londynie śmierć poniosły 52 osoby, a ponad 700 zostało rannych⁴.

Badania nad ochroną dworców kolejowych koncentrują się na różnych aspektach, takich jak bezpieczeństwo pasażerów, zarządzanie ryzykiem, infrastruktura oraz technologie zabezpieczeń. Celowość tych badań wynika z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa pasażerów, a także ochrony infrastruktury krytycznej. W obliczu rosnących zagrożeń, takich jak terroryzm i przestępczość zorganizowana, ciągle badania i innowacje w tej dziedzinie są niezbędne. Zagadnienia związane z bezpieczeństwem na dworcach kolejowych zanalizował Jerzy Trocha, ekspert

² Tamże, s. 17–21.

³ *Remembering Victims of Terrorism: growing stronger together*, European Union External Action, 11 III 2020 r., https://www.eeas.europa.eu/eeas/remembering-victims-terrorism-growing-stronger-together_and_en [dostęp: 21 VIII 2025].

⁴ T. Bąk, *Systemy antyterrorystyczne państw Unii Europejskiej*, Rzeszów–Szczecin 2015, s. 25.

ds. bezpieczeństwa dworców kolejowych, w książce pt. *Paradygmat bezpieczeństwa dworców kolejowych*.

Recenzowana monografia może zainteresować osoby zajmujące się zarządzaniem dworcami, planowaniem transportu i zapewnianiem bezpieczeństwa w transporcie: przedstawicieli Policji, straży miejskiej oraz innych służb odpowiedzialnych za te zadania. Publikacja zawiera bowiem praktyczne wskazówki i strategie w zakresie ochrony. Po książkę mogą sięgnąć również badacze oraz studenci kierunków związanych z bezpieczeństwem, transportem, zarządzaniem kryzysowym czy inżynierią. To pierwsza tego rodzaju publikacja analizująca w sposób całościowy i systematyczny różne aspekty ochrony dworców kolejowych i łącząca teoretyczne podstawy z praktycznymi przykładami. Wnioski przedstawione przez autora mogą przyczynić się do poprawy standardów bezpieczeństwa w tej kluczowej dziedzinie transportu.

Monografia dzieli się na cztery rozdziały, z których każdy koncentruje się na innym aspekcie bezpieczeństwa. We wstępie autor zwraca uwagę na różnorodność zagrożeń, które mogą występować na dworcach kolejowych. Podkreśla znaczenie tych zagrożeń dla pasażerów, pracowników oraz systemu transportowego: *Zagrożenia występują zawsze tam, gdzie są ludzie. Powstają w sposób intencjonalny bądź losowy, powodują negatywne skutki dla podmiotu, oddziałują na jego funkcjonowanie. W zasadzie nie ma dziedziny życia, w której zagrożenia nie występują*⁵.

W rozdziale pierwszym autor charakteryzuje dworce kolejowe w Polsce, omawia ich historię, funkcje, uwarunkowania prawne oraz strukturę własnościową, a także związane z nimi wyzwania. To zrozumienie jest niezbędne do dalszych rozważań na temat rozwoju transportu kolejowego w Polsce. Autor prezentuje historię tego transportu od XIX w., kiedy zaczęły powstawać pierwsze linie kolejowe. Zwraca uwagę na znaczenie kolei w rozwoju gospodarczym, społecznym oraz kulturalnym Polski, a także na to, jaki wpływ na rozwój sieci miały uwarunkowania polityczne, np. podczas zaborów. W kolejnej części opisuje różnorodność dworców kolejowych, zarówno pod względem architektonicznym, jak i funkcjonalnym. Podkreśla, że pełnią one funkcję nie tylko punktów przesiadkowych, lecz także miejsc o znaczeniu społecznym i kulturowym. Następnie opisuje akty normatywne określające funkcjonowanie dworców kolejowych, które oddziaływały na budowę i modernizację dworców i zarządzanie nimi. Zwraca uwagę na zmiany w legislacji mające wpływ na sposób organizacji transportu kolejowego oraz standardy obsługi pasażerów. W zakończeniu rozdziału zostały omówione współczesne wyzwania, przed którymi stoją dworce kolejowe w Polsce, m.in.: modernizacja infrastruktury, dostosowanie do potrzeb pasażerów oraz integracja z innymi środkami transportu.

⁵ J. Trocha, *Paradygmat bezpieczeństwa dworców kolejowych...*, s. 7.

W rozdziale drugim autor dokonuje przeglądu i analizy zagrożeń bezpieczeństwa dworców kolejowych. Zwraca uwagę na ich różnorodność oraz na działania prewencyjne i reagujące podejmowane w celu ochrony pasażerów i infrastruktury. Podkreśla, że dworce kolejowe są potencjalnymi celami ataków terrorystycznych ze względu na dużą liczbę osób, które w nich się gromadzą. Omawia różne rodzaje przestępstw mogących występować na dworcach, w tym kradzieże, oszustwa, napady oraz przestępstwa seksualne. W kolejnej części analizuje ryzyko wystąpienia pożarów na dworcach, wywołanych m.in. awariami instalacji elektrycznych czy nieostrożnym obchodzeniem się z materiałami łatwopalnymi. Wskazuje na ryzyko awarii technicznych systemów transportowych, wind, schodów ruchomych czy urządzeń do sprzedaży biletów. Omawia także inne sytuacje, które mogą stanowić zagrożenie, m.in. próby samobójcze i zgony.

W rozdziale trzecim autor opisuje zadania ochrony. Należą do nich m.in. monitorowanie sytuacji, reagowanie na incydenty oraz zapewnienie bezpieczeństwa pasażerów. Ochrona może być realizowana zarówno przez pracowników prywatnych firm, jak i pracowników kolei. Następnie autor opisuje różne systemy zabezpieczeń technicznych, np. systemy alarmowe, monitoring wideo. W dalszej części omawia kluczową rolę Straży Ochrony Kolei (SOK) w zapewnieniu bezpieczeństwa na obszarze infrastruktury kolejowej, w tym na dworcach. Do zadań funkcjonariuszy SOK należą: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych, kontrola wstępu oraz zabezpieczanie obszaru kolejowego, budynków, budowli i urządzeń kolejowych przed dostępem osób nieuprawnionych i nieupoważnionych, prowadzenie profilaktyki bezpieczeństwa podróżnych i mienia obszarów kolejowych, w pociągach oraz innych pojazdach kolejowych, pozyskiwanie, gromadzenie oraz analizowanie danych o zagrożeniach osób i mienia, szkolenie zawodowe funkcjonariuszy SOK oraz hodowla i tresura psów służbowych⁶. Autor opisuje także zadania Policji, która odgrywa istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa na dworcach kolejowych.

W rozdziale czwartym Trocha koncentruje się na uwarunkowaniach poprawy bezpieczeństwa dworców kolejowych w Polsce. Identyfikuje główne problemy oraz przedstawia propozycje zmian. Postuluje konieczność organizowania ćwiczeń z bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego w obiektach dworcowych, instalację systemów zabezpieczenia technicznego lub innych elementów poprawiających bezpieczeństwo, przy czym podkreśla, że to utrudnia zachowanie zabytkowego charakteru obiektów dworcowych. Czytelnicy znajdą w tym rozdziale omówienie technologii monitoringu, procedur awaryjnych, a także roli służb porządkowych.

⁶ Zob. szerzej: *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 14 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania oraz sposobu organizacji straży kolei* (DzU z 2004 r. nr 164 poz. 1718).

Autor zwraca uwagę na znaczenie edukacji podróżnych dotyczącej bezpiecznego zachowania. Podstawę stanowi przestrzeganie regulaminu stacji pasażerskiej przez każdą osobę znajdującą się na terenie obiektu. Podkreśla, że szkolenia są jednym z najważniejszych elementów przygotowania na potencjalne zagrożenia na terenie dworców kolejowych. Na przykładzie uchodźców z Ukrainy, którzy przybyli do Polski na początku inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 r., autor prezentuje również, jak powinno wyglądać przygotowanie dworców kolejowych podczas działań w sytuacji kryzysowej.

Publikację wyróżnia podejście interdyscyplinarne, holistyczne do omawianej problematyki, uwzględniające różne czynniki wpływające na bezpieczeństwo i komfort podróżowania. Dzięki temu czytelnik zyskuje szerokie spojrzenie na temat bezpieczeństwa, a nie tylko aspekty techniczne.

Książka jest napisana przystępnym językiem. Wykorzystane w niej materiały graficzne, w tym wykresy i zdjęcia, wzbogacają treść oraz ułatwiają zrozumienie omawianych zagadnień.

Znajomość monografii *Paradygmat bezpieczeństwa dworców kolejowych*⁷ może pozwolić na lepsze zrozumienie zagrożeń i wdrażanie skutecznych strategii ochrony oraz zarządzania bezpieczeństwem na tych obiektach.

Dr Ewa Jakubiak

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Akademii Łomżyńskiej. Doktor w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Stopień doktora uzyskała w Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie. Absolwentka studiów podyplomowych na kierunkach: kurator i mediator sądowy, przygotowanie pedagogiczne i pedagogika resocjalizacyjna. Autorka publikacji naukowych w zakresie bezpieczeństwa i jego prawnych aspektów oraz instytucji mediacji. Prowadzi działalność naukowo-badawczą dotyczącą: bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwa publicznego, teorii bezpieczeństwa, zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej, ochrony ludności, mediacji i sprawiedliwości naprawczej.

Kontakt: ejakubiak@al.edu.pl

⁷ Zachęcamy do zapoznania się z inną recenzją tej monografii. Recenzja ukaże się w numerze 8 czasopisma „Terroryzm – studia, analizy, prewencja” wydawanego przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego (przyj. red.).